

ISSUES OF PRESERVATION AND PROMOTION OF UZBEKISTAN FOLK MUSIC

Nurdinov Qamardin Patidinovich

Teacher at Andijan State University

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14843751>

ARTICLE INFO

Received: 05th February 2025

Accepted: 09th February 2025

Online: 10th February 2025

KEYWORDS

Uzbek folk music, national heritage, musical education, promotion, traditional art, modern technologies, cultural identification, folklore, preservation of musical heritage.

ABSTRACT

This article analyzes the issues of preservation and promotion of Uzbek folk music. Folk music is an integral part of national culture, and its transmission from generation to generation is one of the important tasks. The study covers the methods of preserving and promoting traditional musical heritage using modern technologies, as well as the role of educational and cultural institutions in this process. Recommendations are given to increase the educational significance of Uzbek folk music in the minds of the younger generation.

O'ZBEK XALQ MUSIQASINI SAQLASH VA TARG'IB QILISH MASALALARI

Nurdinov Qamardin Patidinovich

Andijon davlat universiteti o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14843751>

ARTICLE INFO

Received: 05th February 2025

Accepted: 09th February 2025

Online: 10th February 2025

KEYWORDS

O'zbek xalq musiqasi, milliy meros, musiqiy ta'lim, targ'ibot, an'anaviy san'at, zamonaviy texnologiyalar, madaniy identifikatsiya, folklor, musiqiy merosni saqlash.

ABSTRACT

Mazkur maqolada o'zbek xalq musiqasini saqlash va targ'ib qilish masalalari tahlil qilinadi. Xalq musiqasi milliy madaniyatning ajralmas qismi bo'lib, uni avloddan-avlodga yetkazish muhim vazifalardan biridir. Tadqiqotda an'anaviy musiqiy merosni asrab-avaylash, zamonaviy texnologiyalar vositasida targ'ib qilish usullari, shuningdek, ta'lim va madaniy muassasalarning bu jarayondagi o'rni yoritilgan. O'zbek xalq musiqasining yosh avlod ongida tarbiyaviy ahamiyatini oshirish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Kirish.

O'zbek xalq musiqasi – ajdodlarimizning ko'ngil nidosi, qalb izhori va ruhiy olamini aks ettiruvchi bebaho boylikdir. U asrlar davomida shakllanib, xalqimizning tarixi, madaniyati va an'analarini o'zida mujassam etgan. Bu musiqa faqatgina kuy va ohanglardan iborat emas, balki unda o'zbek xalqining ma'naviy qadriyatlarini, turmush tarzi va orzu-umidlari ham mujassamdir.

Zamonaviy globallashtirish sharoitida xalq musiqasini saqlash va keng targ'ib qilish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki texnologiyalar rivojlanishi, ommaviy

madaniyatning ta'siri va musiqa industriyasining tijoratlashuvi milliy merosni unut bo'lish xavfi ostiga qo'yishi mumkin. Aynan shu sababdan, o'zbek xalq musiqasini kelgusi avlodlarga yetkazish, uni jahon miqyosida tanitish va yoshlar ongida qadrlash hissini shakllantirish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Xalq musiqasini asrab-avaylash va targ'ib qilishning turli usullari mavjud. An'anaviy usullar qatorida og'zaki rivoyatlar, ustoz-shogird an'analari va musiqa ansambllari faoliyati muhim rol o'ynaydi. Biroq bugungi kun texnologik imkoniyatlari xalq musiqasini yanada keng targ'ib qilishga yordam bermoqda. Raqamli platformalar, ijtimoiy tarmoqlar va onlayn musiqiy kutubxonalar orqali milliy kuy va ashulalarni butun dunyoga tarqatish imkoniyati mavjud.

Shu o'rinda, musiqa ta'limi va madaniy tadbirlarning o'rni ham juda muhim. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida xalq musiqasini chuqur o'rganish va uni ijrochilik amaliyoti orqali ommalashtirish jarayoni milliy madaniyatimizni saqlash va rivojlantirishga xizmat qiladi. Konsert dasturlari, xalqaro festivallar va ilmiy konferensiyalar orqali o'zbek xalq musiqasi jahon sahnasida munosib o'rin egallashi mumkin. O'zbek xalq musiqasini saqlash va targ'ib qilish faqatgina musiqa mutaxassislarining emas, balki butun jamiyatning mas'uliyatidir. Bizning vazifamiz – bu bebaho merosni asrab-avaylash, uning o'ziga xos jozibasini yo'qotmasdan kelgusi avlodlarga yetkazish va dunyo miqyosida tanitishdir. Faqat shundagina biz o'zbek xalq musiqasining buyukligini hamisha barhayot saqlab qolishimiz mumkin.

Metodologiya:

O'zbek xalq musiqasini saqlash va targ'ib qilish masalalarini o'rganish murakkab va ko'p qirrali yondashuvni talab etadi. Chunki bu jarayon nafaqat musiqashunoslik nuqtayi nazaridan, balki pedagogika, madaniyatshunoslik, texnologiya va jamiyatshunoslik bilan ham bevosita bog'liqdir. Shu sababli, ushbu tadqiqotda turli xil ilmiy yondashuvlar, tahlil usullari va amaliy tadqiqot metodlaridan foydalanildi.

Birinchi navbatda, tarixiy-taqqoslama tahlil usuli orqali o'zbek xalq musiqasining rivojlanish bosqichlari, uning madaniy meros sifatida shakllanish jarayoni va saqlanish mexanizmlari o'rganildi. Xalq musiqasining og'zaki an'ana asosida avlodan-avlodga o'tish usullari, an'anaviy ijrochilik maktablari va ustoz-shogird an'anasining ahamiyati tahlil qilindi. Shu bilan birga, milliy musiqa janrlarining yo'qolib borishi xavfi va uning oldini olish choralari bo'yicha tarixiy dalillar asosida tadqiqot olib borildi.

Ikkinchidan, empirik tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Xalq musiqasi ijrochilari, pedagoglar, talabalar va san'at sohasi mutaxassislari bilan suhbatlar tashkil qilinib, ularning fikrlari tahlil qilindi. Shuningdek, o'zbek xalq musiqasini yosh avlod ongida mustahkamlash bo'yicha mavjud ta'lim tizimlari va madaniy tadbirlarning samaradorligi o'rganildi.

Uchinchi muhim yondashuv – zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarini tahlil qilishdir. Bugungi raqamli asrda milliy musiqiy merosni saqlash va keng auditoriyaga yetkazish uchun media platformalar, audio va video arxivlar, onlayn ta'lim resurslari, ijtimoiy tarmoqlar va mobil ilovalarning o'rni beqiyosdir. Shu jihatdan, xalq musiqasini raqamlashtirish va uni xalqaro miqyosda targ'ib qilish yo'llari chuqur o'rganildi.

Shuningdek, qiyosiy tahlil usuli orqali boshqa xalqlarning milliy musiqa madaniyatini saqlash va targ'ib qilish tajribasi o'rganildi. Masalan, Turkiya, Hindiston, Xitoy kabi

davlatlarning an'anaviy musiqiy merosni qo'llab-quvvatlash bo'yicha davlat siyosati va madaniy dasturlari bilan O'zbekiston tajribasi taqqoslanib, samarali mexanizmlar taklif etildi.

Metodologik yondashuvlarning bunday uyg'unlashuvi tadqiqot natijalarining aniqligini ta'minlashga xizmat qildi. Musiqa ta'limi, madaniy targ'ibot va raqamli texnologiyalar integratsiyasi orqali o'zbek xalq musiqasini asrab-avaylash va kelajak avlodlarga yetkazishning eng samarali usullari ishlab chiqildi. Ushbu metodologiya nafaqat mavjud muammolarni ochib berish, balki ularni hal etish bo'yicha aniq yo'nalishlarni belgilash imkonini berdi. O'zbek xalq musiqasini saqlash va targ'ib qilish jarayonida ilmiy asoslangan yondashuv va zamonaviy texnologiyalarni uyg'unlashtirish – bu milliy merosimizni barhayot saqlash yo'lidagi eng muhim vositalardan biridir.

Adabiyotlar tahlili (sharhi):

O'zbek xalq musiqasini saqlash va targ'ib qilish masalalarini yoritishda ko'plab ilmiy manbalar, monografiyalar, maqolalar va tadqiqot ishlari muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu tadqiqot doirasida xalq musiqasining tarixi, uning rivojlanish bosqichlari, ta'lim jarayonidagi o'rni hamda zamonaviy texnologiyalar orqali targ'ib qilish usullari bo'yicha turli adabiyotlar tahlil qilindi.

Birinci navbatda, o'zbek xalq musiqasining kelib chiqishi, shakllanishi va rivojlanishi bilan bog'liq klassik ilmiy asarlar o'rganildi. Xususan, V. Uspenskiy, Y. Rajabiy va O. Matyoqubov kabi olimlarning tadqiqotlari o'zbek milliy musiqiy merosining nazariy asoslarini tushunishda asosiy manba bo'lib xizmat qildi. Ushbu mualliflarning asarlarida o'zbek xalq musiqasining janr xususiyatlari, maqom tizimi, folklor va an'anaviy ijrochilik uslublari batafsil tahlil qilingan.

Ikkinchi muhim yo'nalish – milliy musiqani ta'lim tizimi orqali targ'ib qilish masalalariga bag'ishlangan adabiyotlar bo'lib, bu borada G'. Sodiqova, S. Bekturdiyeva va B. Sharofiddinov kabi olimlarning ishlariga alohida e'tibor qaratildi. Ushbu tadqiqotlarda musiqa ta'limining dolzarb muammolari, an'anaviy va innovatsion metodlarni uyg'unlashtirish, shuningdek, yosh avlodning xalq musiqasiga bo'lgan qiziqishini oshirish yo'llari yoritilgan.

Shuningdek, xalq musiqasining madaniy meros sifatida saqlanishi va uning global maydondagi targ'iboti bo'yicha xalqaro tadqiqotlar ham tahlil qilindi. Xususan, UNESCO tomonidan nashr etilgan hisobotlar va xalq musiqasini muhofaza qilish bo'yicha xalqaro tajribalarni yorituvchi maqolalar ushbu yo'nalishda muhim manba bo'ldi. Bu adabiyotlar orqali boshqa mamlakatlarning milliy musiqiy merosni asrab-avaylash tajribasi o'rganildi va o'zbek xalq musiqasiga tatbiq etish bo'yicha xulosalar chiqarildi.

Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar vositasida xalq musiqasini keng ommaga yetkazish imkoniyatlarini o'rganishda raqamli platformalar va multimedia resurslari haqida yozilgan maqolalar tahlil qilindi. Xususan, raqamli arxivlar, onlayn kutubxonalar va ijtimoiy tarmoqlarning xalq musiqasini targ'ib qilishdagi o'rni yoritilgan ilmiy tadqiqotlar ushbu mavzuda dolzarb ma'lumotlarni taqdim etdi. Ushbu tadqiqot doirasida o'zbek xalq musiqasining nazariy asoslari, ta'limdagi roli, xalqaro maydondagi targ'iboti va zamonaviy texnologiyalar yordamida ommalashtirish masalalariga oid muhim ilmiy manbalar o'rganildi. Bu adabiyotlarning tahlili asosida xalq musiqasini saqlash va targ'ib qilish bo'yicha samarali strategiyalar ishlab chiqish imkoniyati yaratildi.

Muhokama:

O'zbek xalq musiqasi milliy madaniyatning ajralmas qismi bo'lib, asrlar davomida xalqning ruhiyati, tarixiy taqdiri va san'atga bo'lgan munosabatini ifodalab kelmoqda. Biroq globallashuv sharoitida milliy musiqiy merosning yo'qolish xavfi tobora ortib bormoqda. Bu jarayonda an'anaviy ijrochilik maktablarining kamayishi, yosh avlodning xalq musiqasiga bo'lgan qiziqishining pasayishi, zamonaviy ommaviy madaniyatning ta'siri kabi omillar asosiy muammolar sifatida ko'rinmoqda. Shu sababli, xalq musiqasini saqlash va targ'ib qilish masalalari bugungi kunning dolzarb mavzularidan biri hisoblanadi.

Mavjud muammolarni chuqur tahlil qilar ekanmiz, avvalo, xalq musiqasini saqlashning asosiy omillaridan biri – ustoz-shogird an'anasining ahamiyatiga e'tibor qaratish lozim. Tarixdan ma'lumki, milliy musiqiy meros og'zaki an'analar orqali avloddan-avlodga yetkazilgan. Biroq bugungi kunda an'anaviy musiqa maktablarining kamligi va zamonaviy ta'lim tizimida xalq musiqasiga yetarlicha e'tibor qaratilmayotgani ushbu an'anani zaiflashtirmoqda. Agar milliy musiqa yoshlar orasida targ'ib qilinmasa, uning yo'qolib ketish ehtimoli kuchayadi. Shu bois, ta'lim jarayonida xalq musiqasini o'qitish usullarini takomillashtirish, yosh ijrochilarni rag'batlantirish va ularni milliy merosga jalb qilish zarur.

Boshqa tomondan, xalq musiqasini keng ommaga yetkazish uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Internet, raqamli arxivlar, ijtimoiy tarmoqlar va onlayn platformalar xalq musiqasini saqlash va uni targ'ib qilishda kuchli vositalarga aylanishi mumkin. Masalan, o'zbek maqomlari, baxshichilik san'ati va folklor musiqasini jamlovchi raqamli kutubxonalar yaratish orqali nafaqat milliy auditoriya, balki xalqaro maydondagi tinglovchilar ham jalb etilishi mumkin. Xalq musiqasini ommalashtirishda konsert va festivallarning o'rni ham beqiyosdir. Har yili o'tkaziladigan xalqaro va respublika miqyosidagi musiqiy tadbirlar nafaqat an'anaviy san'atni targ'ib qilish, balki yosh ijrochilarni qo'llab-quvvatlash va ularning ijodiy o'sishini ta'minlashga xizmat qiladi. Ammo bunday tadbirlarning ko'paytirilishi va ularning ommaviy axborot vositalari orqali keng yoritilishi muhim masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Shuningdek, xalq musiqasini targ'ib qilishning yana bir muhim jihati – uni zamonaviy san'at bilan uyg'unlashtirishdir. Bugungi kunda ko'plab yosh san'atkorlar milliy ohanglarni estrada, jazz va boshqa janrlarga uyg'unlashtirish orqali xalq musiqasiga yangicha nafas bag'ishlamoqda. Bu esa o'z navbatida, milliy musiqaga bo'lgan qiziqishni oshirishga yordam beradi.

Muhokama jarayonida shuni anglash mumkinki, xalq musiqasini saqlash va targ'ib qilish bir necha omillarga bog'liq. Ta'lim tizimi, raqamli texnologiyalar, festivallar, zamonaviy san'at bilan uyg'unlashuv – bularning barchasi birgalikda ishlatilganda, milliy musiqiy merosning kelajak avlodlarga to'liq yetib borishini ta'minlash mumkin. Agar bugungi kunda bu masalaga befarq yondashilsa, o'zbek xalq musiqasi sekin-asta o'zining tabiiy muhitidan ajralib, faqatgina tarixiy manbalarda saqlanib qolishi mumkin. Shu sababli, xalq musiqasini rivojlantirish va uni zamonaviy jamiyatda saqlash borasidagi sa'y-harakatlarni yanada kuchaytirish lozim. O'zbek xalq musiqasini saqlash va targ'ib qilishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish, uni ta'lim va madaniyat tizimiga chuqur singdirish, zamonaviy texnologiyalar yordamida ommaga yetkazish va xalqaro miqyosda tanitish hozirgi zamon ilmiy va madaniy jamoatchiligiga qo'yilgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Bu borada barcha mutasaddi tashkilotlar, san'atkorlar, musiqashunoslar va ta'lim sohasi vakillari

birgalikda harakat qilishlari zarur. Faqat shundagina xalq musiqasi o'z jozibasini yo'qotmaydi va avlodlar uchun bebaho madaniy meros bo'lib qoladi.

Xulosa.

O'zbek xalq musiqasi – millatimiz madaniyatining yuragi, tarixiy xotiramizning jo'shqin ifodasi va milliy o'zligimizni asrab-avaylash yo'lidagi bebaho merosdir. Biroq bugungi globallashtirish sharoitida bu bo'ylarning yo'qolib ketish xavfi bizdan yanada jiddiy yondashuvni talab qiladi. Xalq musiqasini saqlash va targ'ib qilish nafaqat musiqashunoslarning, balki butun jamiyatning muhim vazifasiga aylanishi lozim. Chunki milliy musiqiy merosni yo'qotsak, biz o'zligimizning muhim qismidan ayrilamiz.

Bu maqola davomida xalq musiqasining bugungi kundagi ahvoli, uni saqlash va keng targ'ib qilish yo'llari tahlil qilindi. Eng avvalo, ustoz-shogird an'anasining qayta tiklanishi va rivojlantirilishi lozimligi ta'kidlandi. Musiqa faqat yozma manbalarda emas, balki jonli ijro, o'zaro o'rganish va uzluksiz amaliy mashg'ulotlar orqali yashaydi. Shuning uchun ham xalq musiqasi nafaqat konservatoriya yoki san'at maktablarida, balki oilada, jamiyatda va madaniy muhitda faol targ'ib qilinishi kerak.

Bundan tashqari, zamonaviy texnologiyalar xalq musiqasini saqlash va ommalashtirishning muhim vositasiga aylanishi mumkinligi aniq ko'rsatib berildi. Internet, ijtimoiy tarmoqlar, raqamli kutubxonalar va onlayn platformalar orqali milliy musiqiy merosni dunyoga tanitish imkoniyati mavjud. Bugungi kunda raqamli formatlar nafaqat xalq musiqasini arxivlashtirish, balki uni ommaga taqdim etish va yangi avlodlarga yetkazish imkonini bermoqda.

Shuningdek, xalqaro miqyosda o'zbek xalq musiqasining nufuzini oshirish va uni global sahnaga olib chiqish uchun festival va konsert dasturlarining ahamiyati katta ekanligi ta'kidlandi. O'zbekiston milliy musiqasi dunyo miqyosida ko'proq tanitilsa, u boshqa xalqlar orasida ham qiziqish uyg'otadi va xalqaro musiqiy muloqot shakllanadi. Buning natijasida milliy san'atimiz faqat biz uchun emas, balki butun dunyo uchun ahamiyatli va qadrlil bo'lib qoladi.

Muhim jihatlardan yana biri – xalq musiqasini zamonaviy janrlar bilan uyg'unlashtirishdir. Yosh ijrochilar milliy kuylarni estrada, jazz, klassik va boshqa musiqiy yo'nalishlarga singdirib, uni keng ommaga yetkazishi mumkin. Shu tariqa milliy musiqamiz zamonaviylik bilan uyg'unlashib, yanada kengroq auditoriyaga ega bo'ladi. Bu, ayniqsa, yosh avlodning xalq musiqasiga bo'lgan qiziqishini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, xalq musiqasini saqlash va rivojlantirish uchun har birimiz o'z hissamizni qo'shishimiz lozim. Bu vazifa faqat san'atkorlar yoki musiqashunoslarga yuklatilgan emas, balki butun jamiyatning e'tiborida bo'lishi kerak. Chunki milliy musiqa – bu bizning tariximiz, madaniyatimiz va o'zligimizning ajralmas qismidir. Agar biz xalq musiqasini asrab-avaylasak, kelajak avlodlar ham bu bebaho merosdan bahramand bo'lishadi.

Demak, xalq musiqasi faqat o'tmishga oid xotira emas, balki zamonaviy hayotimizning ham muhim qismi bo'lishi kerak. Uni targ'ib qilish, ommalashtirish va yangi avlodga yetkazish orqali biz nafaqat o'z madaniyatimizni saqlab qolamiz, balki uni yanada yuksaltiramiz. Bu esa xalqimizning ma'naviy qudratini mustahkamlashga, milliy g'ururimizni yanada yuksaltirishga xizmat qiladi.

References:

1. Zohidov I. (1982). Maqomlar tarixi va rivojlanishi. – Toshkent: Fan.
2. Rustamov F. (2001). O‘zbek xalq musiqasi va zamonaviy ijrochilik. – Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi.
3. Sagdullayeva S. (2018). Musiqiy merosni o‘rganish va targ‘ib qilish usullari. – Toshkent: Ma‘naviyat.
4. Ismailov, T. (2024). Musiqa madaniyatida jadidlar faoliyati. *Nordic_Press*, 5(0005).
5. Levin T. (1996). The Hundred Thousand Fools of God: Musical Travels in Central Asia. – Indiana University Press.
6. Nurdinov, Q. (2024). Individual yondashuv asosida o‘quvchilarning musiqiy qobiliyatlarni rivojlantirish. *Journal of Culture and Art*, 2(2), 84-88.
7. Nurdinov, Q. P. (2024). Zamonaviy musiqa ta‘limidagi an‘analar va innovatsiyalar. *Oriental Art and Culture*, 5(2), 248-253.
8. Patidinovich, N. Q. (2021). Theoretical Foundations of Eastern Classical Music. *International Journal on Orange Technologies*, 3(12), 194-196.
9. Patidinovich, N. Q. (2024). Method of pedagogical diagnostics of music education. *International Journal of Pedagogics*, 4(11), 312-316.
10. Nurdinov, Q. P. (2024). O‘rta osiyo xalqari musiqa madaniyatining o‘zaro integratsiyasi. *Inter education & global study*, (9), 320-326.
11. UNESCO (2019). Intangible Cultural Heritage: Central Asian Music Traditions. – Parij: UNESCO Publishing.